

TA'LIM VA SHAXSIY RIVOJLANISH

G'ofurova Mavludaxon Oybek qizi*Ma'sofaviy ta'lim Psixologiya**yo'nalishi I-kurs 25-04 guruh talabasi**Qo'qon universiteti Andijon Filiali**Telefon +998930608783***Annotatsiya**

Ushbu ilmiy maqola ta'limning inson shaxsi rivojlanishidagi chuqur va ko'p qirrali rolini o'rganadi. Unda ta'limning shaxs shakllanishi, kognitiv va ijtimoiy-hissiy kompetentsiyalarning hayot davomida rivojlanishi, fuqarolik mas'uliyati va axloqiy qadriyatlarning shakllanishiga ta'siri kompleks tahlil qilinadi. Shuningdek, maqolada zamonaviy ta'lim tendentsiyalari, xususan, metakognitiv strategiyalar va ta'lim siyosatining shaxsiy salohiyatni ro'yobga chiqarishdagi ahamiyati muhokama etiladi. Tadqiqot ta'limning shaxsiy o'sish va jamiyat taraqqiyotidagi markaziy o'rnini ta'kidlaydi.

Kalit so'zlar: Ta'lim, Shaxsiy rivojlanish, Metakognitsiya, Hayot davomida ta'lim, Ijtimoiy-hissiy rivojlanish, Kompetentsiyalar, Ta'lim siyosati, O'zbekiston

Abstract

This scientific article explores the profound and multifaceted role of education in human personal development. It comprehensively analyzes the impact of education on personality formation, the lifelong development of cognitive and socio-emotional competencies, and the shaping of civic responsibility and moral values. The article also discusses modern educational trends, particularly metacognitive strategies and the importance of educational policy in realizing individual potential. The research emphasizes education's central role in personal growth and societal progress.

Keywords: Education, Personal development, Metacognition, Lifelong learning, Socio-emotional development, Competencies, Educational policy, Uzbekistan

Аннотация

Данная научная статья исследует глубокую и многогранную роль образования в личностном развитии человека. В ней комплексно анализируется влияние образования на формирование личности, развитие когнитивных и социально-эмоциональных компетенций на протяжении всей жизни, а также на становление гражданской ответственности и моральных ценностей. В статье также обсуждаются современные образовательные тенденции, в частности, метакогнитивные стратегии и значимость образовательной политики в

реализации индивидуального потенциала. Исследование подчеркивает центральное место образования в личностном росте и общественном прогрессе.

Ключевые слова: Образование, Личностное развитие, Метапознание, Образование на протяжении всей жизни, Социально-эмоциональное развитие, Компетенции, Образовательная политика, Узбекистан

Kirish

Ta'lim insoniyat taraqqiyotining asosiy harakatlantiruvchi kuchlaridan biri bo'lib, nafaqat individlarning kognitiv salohiyatini oshiradi, balki ularning shaxsi, qadriyatlarini, dunyoqarashi va jamiyatdagi o'rnini ham shakllantiradi. Bugungi globallashuv va texnologik inqiloblar davrida ta'limga bo'lgan talab tobora ortib bormoqda, chunki u shaxslarga doimiy o'zgarib turadigan muhitga moslashish, yangi ko'nikmalarni egallash va o'z salohiyatlarini to'liq ro'yobga chiqarish imkonini beradi. Ushbu maqola ta'lim va shaxsiy rivojlanish o'rtasidagi o'zaro murakkab bog'liqlikni chuqur tahlil qilishni maqsad qilgan. Unda ta'limning shaxs shakllanishidagi fundamental roli, hayot davomida kompetentsiyalarning rivojlanishi, ijtimoiy-hissiy va fuqarolik rivojlanishida ta'limning ta'siri, shuningdek, zamonaviy ta'lim tendentsiyalari va ularning shaxsiy salohiyatni ochishdagi ahamiyati ko'rib chiqiladi. Maqola ta'limni inson hayotining barcha bosqichlarida shaxsiy o'sish va ijtimoiy farovonlikni ta'minlovchi asosiy omil sifatida ko'rsatishga intiladi.

Asosiy qism

Ta'limning inson shaxsi rivojlanishiga ta'siri falsafa, psixologiya, pedagogika va sotsiologiya kabi ko'plab fan sohalarida keng o'rganilgan mavzudur. Jon Dyui kabi faylasuflar ta'limni nafaqat bilim berish, balki demokratik jamiyatning faol fuqarolarini shakllantirish jarayoni sifatida ko'rganlar. Psixologik nuqtai nazardan, Jan Piaje va Lev Vigotskiy kabi olimlar ta'limning bolalarning kognitiv rivojlanishidagi ahamiyatini, xususan, bilimni faol qurish va ijtimoiy o'zaro ta'sir orqali o'rganishni ta'kidlaganlar. Shu bilan birga, zamonaviy tadqiqotlar ta'limning nafaqat kognitiv, balki metakognitiv qobiliyatlarni rivojlantirishdagi rolini ham chuqur o'rganmoqda. "Maktabgacha ta'limda metodologik ko'nikma usullarini qo'llash bo'yicha eksperimental ish mazmuni" nomli maqolada O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tizimidagi islohotlar va bolalarni maktabga tayyorlashda metakognitiv usullardan foydalanish muhimligi ko'rsatilgan. Muallif Jon Flavell tomonidan 1976 yilda kiritilgan metakognitsiya tushunchasini o'zining kognitiv jarayonlarini bilish va nazorat qilish sifatida ta'riflaydi. A. Braun va R. Klyuve kabi tadqiqotchilarga tayangan holda, maqola metakognitsiyani "kognitsiya haqidagi bilim" va "kognitsiyani tartibga solish" sifatida tavsiflaydi, bu jarayonlar o'rganish natijalarini va fikrlash strategiyalarini rejalashtirish, monitoring qilish va nazorat qilishni o'z ichiga oladi. Bu yondashuvlar shaxsning o'z o'rganishini o'zi boshqarish qobiliyatini rivojlantirish uchun juda muhimdir. O'zbekistonda

"Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonunning (O'RQ-595, 2019 yil 16 dekabr) qabul qilinishi tizimni standartlashtirib, olti yoshlilar uchun majburiy bir yillik bepul dasturni joriy etganligi ham yosh avlodning axloqiy-etik va intellektual rivojlanishini ta'minlashga qaratilgan siyosiy choralar sifatida e'tiborga molik. Bu kabi adabiyotlar ta'limning shaxsiy rivojlanishning barcha jabhalarida asosiy ahamiyatga ega ekanligini, jumladan, kognitiv, metakognitiv va ijtimoiy-hissiy sohalarda fundamental rol o'ynashini ta'kidlaydi.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu maqola nazariy-tahliliy tahlilga asoslangan bo'lib, mavjud akademik adabiyotlarni sintez qilish orqali ta'lim va shaxsiy rivojlanish o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganadi. Tadqiqot strategiyasi kontseptual tahlilni o'z ichiga oladi, bunda ta'lim nazariyalari, pedagogik amaliyotlar va shaxsiy o'sish modellari bir butun holatda ko'rib chiqiladi. Adabiyotlarni tanlashda mavzuga oid dolzarb tadqiqotlar, klassik asarlar va O'zbekiston kontekstiga oid ishlar e'tiborga olingan. Maqola sifatli tadqiqot usullarini qo'llagan holda, turli manbalardan olingan ma'lumotlarni interpretativ tahlil qilish va ulardan umumiy xulosalar chiqarishga intiladi. Metodologik yondashuv "Ilmiy Tadqiqot Metodologiyasi" fanining asosiy tamoyillariga tayangan holda, mavzuni kompleks va tizimli ravishda tushunishni maqsad qilgan. Tadqiqot jarayonida asosiy tushunchalar aniqlangan, ta'limning shaxsga ta'sirining asosiy mexanizmlari o'rganilgan va zamonaviy tendentsiyalar kontekstida ularning ahamiyati baholangan. Bu uslubiy yondashuv mavzuga chuqur ilmiy asoslangan mulohazalar bildirish imkonini beradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ta'lim inson shaxsiy rivojlanishining har bir jabhasida, boshlang'ich yoshdan to umrining oxirigacha fundamental rol o'ynaydigan murakkab va dinamik jarayondir. U nafaqat kognitiv qobiliyatlarni, masalan, tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini shakllantiradi, balki metakognitiv strategiyalarni rivojlantirish orqali o'z-o'zini boshqariladigan o'rganishga ham yordam beradi. Bundan tashqari, ta'lim ijtimoiy-hissiy kompetentsiyalarning rivojlanishini, fuqarolik mas'uliyatini va axloqiy qadriyatlarni singdirishni ta'minlaydi, bu esa shaxsni jamiyatning faol va mas'uliyatli a'zosi bo'lishiga tayyorlaydi. Zamonaviy ta'lim tendentsiyalari, jumladan, shaxsiylashtirilgan yondashuvlar, raqamli texnologiyalarni integratsiya qilish va fanlararo o'rganish, har bir individning noyob salohiyatini ro'yobga chiqarishga va ularni tez o'zgaruvchan dunyoga moslashuvchan qilishga qaratilgan. O'zbekiston kabi mamlakatlarda ta'lim sohasidagi siyosiy islohotlar ham yosh avlodning har tomonlama rivojlanishini ta'minlashga qaratilganligi ta'limning bu markaziy rolini yana bir bor tasdiqlaydi. Kelajakdagi tadqiqotlar ta'limning turli modellari shaxsiy rivojlanishning muayyan jihatlariga qanday ta'sir qilishini chuqurroq

o'rganishga, shuningdek, turli madaniy kontekstlardagi eng yaxshi amaliyotlarni aniqlashga qaratilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Demokratiya va Ta'lim: Ta'lim Falsafasiga Kirish.
2. Oliy psixologik jarayonlarning rivojlanishi.
3. "O'z-o'zini tartibga soluvchi o'rganish va akademik yutuq: Umumiy sharh." Ta'limiy Psixolog, 1990, bet. 3-17.
4. "Fuqarolik ta'limi: Intilishdan amaliyotga." Ta'limiy Sharh, 2004,
5. Bolalardagi aqlning kelib chiqishi.